

Gelenek – Din - Modernizm Bağlamında Erdem Bayazıt

Erdem Beyazıt in the Context of Tradition – Religion – Modernism

Fatma YILDIZ¹

Özet

Modern toplumların belki de en büyük sancularından biri de kendine ve özüne yabancılaşma sürecidir. Modernizmin toplumda yer edinme sürecini yaşamayan bir nesil o dönemde yaşanan durumları, kültür karmaşasını, insanların hislerini ve düşüncelerini anlayabilmek için bağlı bulunduğu dönemin özelliklerini yansıtan sanat ve edebiyat eserlerine ihtiyaç duyarlar. Modernizm sürecinin beraberinde getirdiği dayatmalar kişilerin, ailelerin ve daha genel düzeyde toplumların din, kültür, değerler konularından uzaklaşmalarına, yabancılaşmalarına ve yalnızlaşmalarına sebep olmaktadır.

Şiirlerinde pek çok temayı konu edinen, topluma karşı duyarsız olmayan, benimsediği temalardan ödün vermeyen bir şair olan Erdem Bayazıt'ın içinde bulunduğu dönemin şiirleri üzerindeki yansımaları ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Gelenek, Din, Modernizm, Şiir, Erdem Bayazıt

¹ Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, fatmaayildiz06@hotmail.com

Abstract

Perhaps one of the greatest pains of modern societies is the process of self-estrangement. They need art and literary works that reflect the characteristics of the period in which modernism has no place in the society and the characteristics of the period in which it is connected in order to understand the situations, thoughts and feelings of people. The impositions brought about by the process of modernism cause people, families and more general societies to move away from religion, culture, values, alienation and isolation. Erdem Bayazit, a poet who has many themes in his poems, who is not insensitive to society and who does not compromise on the themes he has embraced, has been reflected on his poems.

Keywords: Tradition, Religion, Modernism, Poetry, Erdem Bayazit

GİRİŞ

Şair Adil Erdem Bayazıt, 1939 yılında doğmuştur. İlköğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamlamış, 1953 yılında liseden mezun olarak, İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmeye başlayan Bayazıt, geçim sıkıntıları sebebiyle okulunu yarım bırakmış olsa da sonraları atıldığı siyasi yaşantısı sebebiyle milletvekili kimliği ile de tanınmaktadır. Üniversite eğitimini sonraları Dil Tarih Coğrafya fakültesinde tamamlamıştır. Lisans eğitiminin ardından uzun yıllar memleketi Kahramanmaraş' ta edebiyat öğretmeni olarak görev yapar. Pek çok idari ve resmi görevde bulunan Bayazıt bu dönemlerde şiir yazmaktan hiç vazgeçmemiştir. 1987 yılında siyasi yaşamında dönüm noktası olarak milletvekili seçilen Bayazıt TBMM'nin 18. Dönem çalışmalarında yer alarak bir sonraki dönem seçimlerinde adaylığını yenilememiştir (Karadeniz, 2016). Bu makalede evli ve dört çocuğu olan Bayazıt' ın, şair kimliği ve şiirlerindeki anlatı incelenecektir.

1958 yılında, 'Hamle' ve 'Gençlik' dergilerinde Bayazıt'ın ilk şiirlerine rastlanmaktadır. Öğrencilik yıllarında şiire olan merakı başlayan şairin sonraları 'Büyük Doğu', 'Yedi İklim' ve 'Mavera' gibi dergilerde diğer şiirleri de yayınlanmıştır. Şiirlerinin, Kahramanmaraş özelinde yayımlanan dergilerden, Ankara'nın meşhur dergilerine kadar uzanan bir yolculuğu bulunmaktadır. 'Edebiyat' ve 'Mavera' gibi dönemin önemli edebiyat dergilerinin kuruculuğunu yürüttüğü dönem bir yayınevi kurarak, radyonun yaygın olduğu dönemde şiir programları yapmıştır. Bazı eserleri farklı dillere de çevrilmiştir (beyzatarıh.com,2019). Edebiyat dünyasında 'Yedi Güzel Adam' sıfatıyla bilinen kişilerden birisi olan şairin ödülleri de bulunmaktadır.

İçinde buldukları dönemde okuyucuya ulaşmak, hedef kitleyi yakalamak için en önemli iletişim ağı edebiyat dergileridir. Dönemin ünlü şair ve yazarları okuyucuya ulaşabilmek için, ülkenin yoğun siyasi sürecinden geçtiği bir dönemde, zorluklar ve denetlemelere karşın kendi dergilerini oluşturma çabasına girmişlerdir. 'Mavera' ve 'Edebiyat' dergileri bu dönemde kendilerini göstermiştir. Mavera'nın genel yapısında siyasi görüş, dini temeller gibi konularla, edebiyat yazılarına eşit derecede ağırlık vererek halkın her kesimine hitap edebilmesine özen gösterilmiştir (Çiçekli, 2014).

İslami yönü ağır basan şairin ortaokul yıllarında Hz. Ali'nin kıssalarını okuması üzerine edindiği kitaplarla birlikte inancı ve bakış açısı bu yönde gelişmiştir. Necip Fazıl

Kısakürek, Nuri Pakdil, Sezai Karakoç gibi önemli şairlerden etkilenerek üslup ve bakış açısı olarak onlardan örnek almıştır. Din kardeşliği olgusunu benliğinde taşıyan şairin Müslümanların yaşadığı zulüm ve problemlere dünyanın neresinde olursa olsun duyarsız kalmadığı ve bu durumu eserlerine yansıttığı da görülmektedir.

Şiirlerinde din, metafizik, ölüm, gelenekler, modernleşme ve varoluş gibi temaları işleyen şair, insandan ve toplumdaki beslenmektedir. Dünya görüşünü yaratılışı arama ve sorgulama üzerine olan derin düşünceleri şekillendirmiştir. Bunun haricinde gelenek ve toplum kültüründen yola çıkarak simgesel örüntüsünün ‘Anadolu kültürü ve tasavvuf’ üzerine ağırlıklı olduğu da söylenebilir (Narlı, 2012).

Bu çalışma kapsamında Erdem Bayazıt’ın şiirlerinde bulunan en yoğun işlenen konular olan din, gelenekler ve modernleşme üzerine bir inceleme yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın ilgili alanda yapılan diğer çalışmaları desteklerden farklı bir bakış açısı da getirmesi planlanmaktadır.

1. İlham Verenler

Dini inancını yoğun yaşaması sebebiyle, bu durum şiirlerine yansıyan şairin, şiirlerinde kullandığı temalar manevi bir alt yapı oluşturur. Bu dini olgunun yerleşmesinde aktif siyasetin içerisinde bulunan babasının da katkısı büyüktür. Yetiştirildiği dönemde aile içerisinde İslami etkinin yoğun olduğu, doğayla ve tabiatla iç içe olduğu bir ortam oluşmuştur (Turna, 2012).

Eserlerinin ortaya çıkış noktasında en önemli isimlerden birisi aile dostları sebebiyle tanıştığı Nuri Pakdil’dir. Öncesinde okuma ve merak konusunda alt yapısı olan Bayazıt, lise döneminde tanıştığı Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Akif İnan’ın etkisiyle sanata bakış açısını şekillendirme imkânı bulmuştur. Yeteneklerini fark eden büyükleri tarafından desteklenen ve yönlendirilen Bayazıt, üniversite döneminde İstanbul’da bulunması sebebiyle darbe sürecine yakından tanıklık ederek sonraları şiirlerinin alt yapısını destekleyen Yassıada duruşmalarını basın kimliğiyle izleme imkânı bulmuştur. Bu süreç onun mücadelecisi ruhunun ortaya çıkmasını tetiklemiştir.

Şairin şiirlerinin ilhamı sürecinde çok sık görüşme imkânı yakalamasa da Necip Fazıl Kısakürek’in etkisi altında kalmıştır. Necip Fazıl’ı bir hoca olarak görmeye başlar ve ondan

hem inancı aktarma hem de bakış açısı olarak pek çok bilgi kaydeder. Sonraları hazırlayacağı edebiyat dergileri konusunda da işleyişi yine Necip Fazıl'dan öğrenir (Turna, 2012).

Edebiyat sohbetleri sırasında Sezai Karakoç' la tanışan şair en güçlü destekçisine nihayetinde kavuşmuştur. Sıklıkla bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunma imkânı yakalamaları sebebiyle Karakoç'un sürekli bir yol gösterici konumunda olduğu bilinmektedir. Bu süreçte birlikte çıkarma imkânı buldukları dergilerle ve eserlerinin yayımlandığı edebiyat dergileriyle birlikte tanıdığı insan sayısı ve edebiyat çevresi artmıştır. Birlikte çalışma döneminde Karakoç'un çok yönlü kişiliği ve farklı ilgi alanlarını harmanlaması da şaire ilham veren kaynaklardan biri olarak görülmektedir.

Bayazıt içinde bulunduğu dönemde yayımladığı şiirleriyle, Turgut Uyar, Cemal Süreya, İlhan Berk, Atilla İlhan gibi isimlerin öncüsü olduğu İkinci Yeni edebiyat akımının da bir parçası olarak anılmaktadır. Bu dönemlerde Atilla İlhan'dan etkilendiği ve dolaylı olarak da Nazım Hikmet'in takipçisi olduğu söylenebilir. Bu durumun etkileri ise memleket ve toplumsal gerçeklik temalarının hâkim olduğu şiirlerine yansımaktadır (Hakan, 1993).

Sanat yaşamında şairin şiirlerine yön veren iki önemli durum söz konusudur. Bunlardan birincisi tasavvuf şiirine yönelmesine sebep olan Abdurrahim Reyhani ile tanışması, diğeri ise 1979 yılında Afganistan'ın işgal döneminde yaptığı gözlemlerle birebir tanık olduğu hadiseler zinciridir. Bu durum sadece sanat hayatı üzerinde etkili olmakla kalmamış, Bayazıt'ın aktif siyasetin içerisinde bulunmasını da tetiklemiştir.

Bu hadiselere ek olarak, şiirlerinde kullandığı din temasının bir iki olayın sonucu olmadığı, bu durumun şekillenmesinde ilk gençlik yıllarından itibaren etkilendiği ve takipçisi olduğu Said Nursi, İmam Rabbanî, Mevlana, Şeyh Galip ve Fuzuli gibi isimlerin etkili olduğu da bilinmelidir. Kendini geliştirme sürecinde sadece tasavvuf edebiyatıyla değil, halk şiiri, divan şiirinin örneklerini, dini kaynakları ve tarihi de temel almıştır (Turna, 2013).

2. Din ve Gelenekler Üzerine

Din ve gelenekler insan yaşamının önemli bir parçasıdır ve her zaman toplumların geçmişinde ve bugününde önemli bir yer tutmaktadır. Din ve gelenekler birbirleriyle iç içe olan ve bağlı bulunduğu toplumun değerlerini yansıtan iki olgudur. İnsanların kendilerini

anlama ve varlığı sorgulama çabası inanç sisteminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Gelenekler ve kültür de toplumları birbirine bağlayan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erdem Bayazıt'ın din ve gelenekler üzerine etkilendiği isimlerden ve altyapısının oluşma sürecinden önceki bölümde söz edilmektedir. Bu sürecin şiirlere yansımaları ise medeniyet ve modernleşme sürecinin çarpık olduğuna, toplumsal değerlerin bu sebeple yok ediliş sürecine girdiği bir inanış tetiklemiştir. Tarihi bilgisi ve donanımı iyi olması sebebiyle Osmanlı kültürünü ve toplumsal ortamı algılaması sonucunda önemli bir metafizik yakalama imkânı bulmuştur. Narlı'nın çalışmasında (Narlı, 2012) verilen görüşe göre; *'Bayazıt ve kuşağı, Necip Fazıl'ın modern-mistik ve ideolojik temelleri olan "büyük doğu" tasarımı ile Sezai Karakoç'un İslam medeniyeti merkezli "diriliş" tasarımını kendilerinde birleştirirler. Belirtmek gerekir ki bu kuşak medeniyetin mistik temelini din ile çelişip çelişmeyeceğini pek tartışmaz; dinî ve medenî mirası, Yunus Emre, Mevlana, Şeyh Galip damarından emmeye yönelir.'*

Şairin şiirlerinde, benimsediği din temasına ve ilham aldığı tasavvufa karşılık, sol görüşleri şairlerin şiirlerinde rastlanan mücadeleci ve savaştı üslup göze çarpmaktadır. Bu uyumsuzluk karşısında farklı bir tarz oluşturduğu da söylenebilir. Tasavvuf şiirlerindeki naif duruş, edebi bakış açısı yerine, Necip Fazıl'dan esinlenerek oluşturulmuş meydan okuma ve halk şiirlerinde öne çıkan eleştiri bulunmaktadır. Şiirlerinde din temasını vurgulamak yerine alt metinde verdiği dönemler de olmuştur.

*'Allah elçilerinden sonra en büyük insana
Bir orman gibi büyür içimde sevmek
İçimde insan bir mahşer gibi kararırken
Ey her suça ortak çıkan kalbim.'* (Bayazıt, 2011).

Bayazıt, geleneklerine bağlı bir şair olması sebebiyle şiirlerinde ümmetçilik ve toplum geleneklerini sıklıkla ele almıştır. Özellikle Afganistan' da geçirdiği vakit onu bu konuyu işlemeye, din kardeşliği ve insanlık üzerine düşünmeye yönlendirmiştir. Bayazıt'ın en önemli ve bilindik şiirlerinden birisi olan 'Sürüp Gelen Çağlardan' şiiri, şairin zulme başkaldırını simgelemektedir. Acının ve zulmün bütün insanlık için ortak bir paylaşım olduğuna inanır. Şairin hislerini ve Afgan topraklarında yaşadıklarını haykırırken, sisteme olan eleştirisini din ve geleneksel çerçevenin dışına çıkmadan yapmıştır.

Sürüp Gelen Çağlardan

*'Yeryüzü bana mescit kılındı
Ant verdim toprak şahit tutuldu
Her sabah her öğle her akşam
İkinci ile yıkanarak yatsı ile donanarak
Seslerden bir sesle fırınlanıp
Sularla polatlanan benim
Bir şimal rüzgârı değil bir Şâmil fırtınası
Tutsaklık haritası değil bir zafer coğrafyası
Can pazarında Azerbaycan'da
Bir türkü işliyor nakışını kalbimin üstüne
"Kurban olam ayına ayına yıldızına"
Bir ucundan dünyanın öbür ucuna
Kan olup dolaşan damarlarımda
Arabistanda Pakistanda Türkistanda
Şu anda
İranda
Afganistanda.
Dünyanın kalbini dinle geliyor adım adım
Dallar meyvaya dursun toprak tohumu dursun
İnsan barışa dursun selâma dursun zaman
Sabır savaş zafer. Adım: MÜSLÜMAN.' (Bayazıt, 2011).*

Genel anlamda bakıldığında şiirlerinin oluşumunda inancının etkisi ön plana çıkmaktadır. İnancı nedeniyle de ezilen ve sindirilmeye çalışılan halkların sesi olmak için mücadele vermiştir. Söz konusu inancın körü körüne gelişmediği, derin bir merak duygusu sonucunda oluştuğu bilinmektedir. Bu merak süreci şairi varmak istediği noktadan daha fazla heyecanlandırmaktadır.

*'Ey hep bir kelime arayan kalbim.
Sonra arayan tekrar arayan kalbim.'* (Bayazıt, 2011).

İnançları dışında toplum geleneklerine de duyarlı olduğu bilinen şair, sadece kendi toplumunun düzenine değil, haksızlığa uğramış diğer toplumların da mücadelesini desteklemektedir.

'Çeçenistan

Yalnız kurt kaf dağında hangi izin üstünde

Ağaran şafaklara bu kan nerden damlıyor

Ey uykusu bombalarla bölünen bebekler

Yağan karlar üstüne bu kan nerden damlıyor

En zalim talanlarda darmadağın kadınlar

Beyaz çarşafalara bu kan nerden damlıyor.' (Bayazıt, 2011).

3. Moderne Karşı Mücadele

Savaştan çıkmış bir toplumun içerisinde dünyaya gelen şair, değişimin ve buna bağlı olarak da modernleşmenin yakın gözlemcisi olmuştur. Modern hayatın Avrupa temelli başlaması sebebiyle bu süreçten etkilenen kent yaşamı hem yoğun göç almaya hem de bu kalabalığın içerisinde benlik algısını kaybetmeye sebep olmaktadır. Şehrin içerisinde mekanik bir sürece giren insan yaşamı modern hayata entegre olmaya başlamıştır. Modern hayatın bir parçası olmaya çalışan kırsal insanı kendi değerlerinden vazgeçme sürecine girmektedir (Kaplan, 2008).

İnsanların doğadan uzaklaşması, şehir hayatına evleriymiş gibi sahip çıkamamaları, modern çağda yabancılaşma sürecinin temelini oluşturmaktadır. Modernleşme sürecinin ve şehir hayatının toplumlara dikte edildiği görüşünden yola çıkan Bayazıt, şiirlerinde bu konuyla ilgili ağır eleştiriler yapmaktadır. Bunun yanı sıra modernleşme sürecine karşı duruşunu temsil eden şiirlerinde şehir ve doğa ilişkisini ele alırken geçmiş dönemlerine özlemini de dile getirmektedir.

Şair için yol göstericisi niteliğini taşıyan Sezai Karakoç bu konuyla alakalı olarak modernleşme sürecinin toplumu kökenlerinden, gelenek ve göreneklerinden, dini yaşama durumlarından kopardığına dair kaygılar taşımaktadır. Sezai Karakoç bu konuyla alakalı

olarak modernleşme sürecini ‘varoluş bunalımı’ olarak tanımlamıştır (Coşkun, 2009). Erdem Bayazıt bu süreci tanımlarken doğa ve kent arasındaki zıtlığı ve uyumsuzluğu ele almaktadır. Şehir hayatını şiirlerinde pencere, ev, vitrin gibi imgeler temsil ederken, tabiat ve doğaya dönüş özlemini ağaç, yağmur, bulut gibi ögeler temsil etmektedir. Şairin modernleşme sürecine bakış açısı ve ana tema şiirlerine özellikle yansımaktadır.

Modernleşme sürecinde hem kırsal kesimdeki insanların göç etmesi hem de şehirde yaşayan insanların dönüşüme tanık olması sebebiyle yaşanan olumsuz durumları ve entegre sürecini kendi üslubuyla dile getiren şairin bu tip temalarında ‘yabancılaşma’ olgusunu çok fazla kullandığı görülmektedir. Şehrin içerisinde sıklıkla karşılaşılan makineleşme sürecinin insan yaşamına, değerlerine, sanata olumsuz yansımaları olduğunu düşünen şair bu düşüncesini modern şehir hayatı ile bağdaştırmaktadır.

*‘Durmadan geçiyordu o zamanlar
Üstümüzden tanklar toplar binlik tonluk arabalar
Boğuk bir ses madeni bir böğürme
Bir metropol devinin içimizi titreten iniltisi
Ta uzaklarda şehirlerin üstünde kımıldayan
Bir korkunun yüreğimizde biriken tedirginliği
Bir sam yeli gibi bedenimizi yüzümüzü saçlarımızı
Yalayarak
Çekiyordu bizi ve herkesi.’ (Bayazıt, 2011).*

Doğa ve tabiatın insanın en büyük özdeşliği olduğunu düşünmesi sebebiyle şehir hayatındaki kargaşaya karşılık doğaya yönelik imgeler verilerek, okuyucunun aklında karşılaştırma durumu söz konusu olmaktadır. Bu karşılaştırma sürecinde imgeleri de betimlerin önemli kısımlarında yerini almaktadır.

Bayazıt sol görüşlü şairler gibi modern çağın sebebi olan ve insanı köleleştiren kapitalizmi, toplumu fakirleştiren ekonomi, para, savaş gibi sistemsal ögeleri ağır bir dille eleştirmiştir. Buna örnek olarak Gelecek Zaman Risalesi eserinde bulunan ‘Ekonomi Burcundan’ şiiri verilebilir.

*‘İşte geliyoruz!
Biz yaydan çıkan ok kadar özgür
Nadiren kendimize
Çoğu zaman başkalarına ait
Bir mızrağın hedefi gibi
Bazan hareketli
Bazan sabit
Yarınlara kilitlendik!
Merhaba gelecek zaman:
Ey bilinmez karadelik
Biz senin mahkûmların
Her an kapısındaız işte
Gönüllü tutsakların.’ (Bayazıt, 2011).*

Modernizm süreci insanı, ‘gönüllü tutsaklar’ haline getirerek dayattığı düzeni sevdirmeye çabasına, içinde bulunulan düzene muhtaç olma hissine sebep olmaktadır. Modernleşme sürecinin insan yaşamı ve kültürü üzerinde yıkıcı bir etkisi bulunmaktadır. Şaire göre toplumsal yaşamın modernleşmesi sürecinde kültür, dini inanışlar, ahlaki yerler yok olacağı gibi, insanların bütün olarak değil birey olarak yaşamlarına devam edeceği, yapmacık ve yüzeysel insan ilişkilerinin yaşanacağı görüşündedir. Şairin şiirlerinde şehir hayatına karşı ağır eleştirileri bulunmaktadır. Bu eleştirilerin temel sebebi oluşan bu şehirleşme sürecinin modernizm adı altında yapıyor olmasıdır. Bunun yanında ‘Şehir ve Doğa Burcundan’ adlı şiirinde hayalinde bulunan şehir hayatını tasvir etmektedir.

*Ey şafak uyandır bizi öperek alnımızdan
Ey doğa emzir ruhumuzu
Ey şehir kovma bedenimizi kapından
Ey aşk merdiveni ulaştır bizi cennetine!’ (Bayazıt, 2011).*

SONUÇ

Erdem Bayazıt, Türk Edebiyatı için bağlı bulunduğu toplumun gündemini yaşamsal sürecini, başlangıçtan itibaren geldiği noktayı iyi takip edebilen bir şair olma özelliği taşımaktadır. Türk Edebiyatı üzerine sadece şiirler değil, yazılarla da katkı sağlamış, ödüller almış, edebiyat dergilerinin yaygınlaştırılmasına ve basılmasına katkı sağlamış önemli bir şair ve siyaset adamıdır. Toplumun problemlerine ve sorunlarına bakış açısı, insancıl tutumu, dine olan bağlılığı onu döneminin ön plana çıkan isimlerinden biri olmasına yol açmıştır.

Dine ve tasavvufa olan ilgisi nedeniyle bu alanlarda ürünler ortaya koyan şairin, toplumun geleneklerine, kültürüne olan saygısı ve bu durumu koruma çabaları ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında modern çağın başlaması ile birlikte bu değişimin yakından gözlemcisi olması sebebiyle de kentli ile köylü arasındaki ayrımı iyi yapabilen ve eleştiriler sunabilen bir konumda yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkanat, Cevat (2002), *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aksay, Ömer (2008), “Şair, Derviş, Militan”, *Hece Dergisi* 142, s. 90-99.
- Aktaş, Hasan (2011), *Çağdaş Türk Şiirinde Dini Motifler*, Yort Savul Yayınları, Rize.
- Alagöz, Osman (2016), “Erdem Bayazıt’ın ‘Bulmak’ Şiiri Bağlamında Yeni Bir Dünyaya Kapı Aralamak”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt 13, s. 69-80.
- Armağan, Mustafa (2013), *Gelenek ve Modernlik Arasında*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Bayazıt, Erdem (2011), *Şiirler*, İz Yayınları, İstanbul.
- Bayazıt, Erdem (2008), “Şiir Toplumun Kendini Aşması İçin Bir Araçtır” (konuşan M. Nuri Yardım) Sanatalemi.Net 09 Temmuz 2008.
- Bayazıt, Erdem (2008), “50. Sanat Yılında Erdem Bayazıt ile” (Konuşan Dinçer Eşitgin), *Edebiyat Ortamı* 1, s. 35.
- Coşkun, Sezai (2009), “Modern Kent ve Yabancılaşma Bağlamında Erdem Bayazıt’ın Şiiri”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4/8, s. 919-948.
- Çiçekli, Hatice (2014), *Erdem Bayazıt’ın Şiirlerinde Din ve Metafizik*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eliot, Thomas, Stearns (2007), *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, İstanbul, Paradigma Yayıncılık.
- Erbay, Erdoğan (2017), “Erdem Bayazıt’ta Şehrin Hâlleri”, *Doğu Esintileri* 6, s. 235-252. <http://dergipark.org.tr/dogu/issue/39822/488125> (Erişim Tarihi: .01.2017)
- Kaplan, Ramazan (2008), “Modern Çağa İsyan ya da Erdem Bayazıt’ın Şiiri”, *Hece Dergisi* 142, s. 83-89.
- Karadeniz, Havvahan (2016), “Adil Erdem Bayazıt’ın Poetikası”, *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute* 19, s. 107-129.
- Narlı, Mehmet (2012), Erdem Bayazıt’ın Şairliği / Şiiri, *Türk Dili* Cilt CIII, s. 20-26. <http://www.tdk.gov.tr/images/20121207.pdf>
- Özdenören, Rasim (2013), *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*, İz Yayıncılık, İstanbul.

Sazyek, Hakan(1993), “Çağa Aykırı Bir Şair: Erdem Bayazıt”, *Sombahar* 20, s.34-39.

Soyak, Murat (2008), “Diriliş Şairi Erdem Bayazıt”, *Yedi İklim* ,Cilt 21 , s. 215-216.

Tařdelen, Vefa (2008), “Erdem Bayazıt'ın Şiiri”, *Hece Dergisi* 142, s. 100-106.

Turna, Murat (2012), “Erdem Bayazıt'ın Şiir Dñnyası”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/4, s. 2993-3011.

Yorulmaz, Hüseyin (2012), *Bir Neslin Ağabeyi Erdem Bayazıt*, Hat Yayınevi, İstanbul.